

PROFESORI FRANJEVAČKE KLASIČNE GIMNAZIJE NA ŠIROKOM BRIJEGU KOJI SU PREŽIVJELI KOMUNISTIČKI POKOLJ (II.)

FRA MIRKO ĆOSIĆ (1903. – 1967.)

Dobar slikar i profesor, ostao živ jer je otišao opremiti bolesnika

► Piše: fra Ante Marić

U Matici krštenih župe Rasno¹ stoji da je u Buhovu 19. srpnja 1903. fra Mirko Matijević krstio Iliju, zakonitog sina Mate Ćosića i Anice, r. Čolak, iz Grljevića, rođenog 15. istog mjeseca i godine, te da mu je kum bio Jure Ćosić iz mjesta. Mali je Ilija Mati i Anici bio peto dijete od sedmero, koliko su ih imali.²

Možemo samo zamisliti koliko su truda roditelji morali uložiti i na njivi i u štali da bi tu djecu othranili. Potomstva se zacijelo nisu bojali, već ga smatrali Božjim blagoslovom. S kasnog bi proljeća mnoga od ove djece, a i sam Ilija, krenuli za ovcama i kravama put Polja na gornje stanje, sijajući gore žito i sadeći krumpir. Čuvali su svoje blago, muzli ga, u mli-karima sirili sireve i tako sve do kraja rujna. Živjeli su uglavnom od toga, uz molitvu i Božji blagoslov.

Školovanje

Unatoč svim silnim poslovima i naporima obiteljska se molitva i ne-

djeljna sv. misa nisu zapuštali. I dok je bjesnio Prvi svjetski rat, a sve muško bilo na carskoj bojišnici, Hercegovinu je spekla suša, a za njom je kročila nemilosrdna glad. Župu Rasno i Ilijino selo Buhovo ova je glad i te kako pogodila i odnijela mnoge živote. Te 1917. mali se Ilija, koji je već završio pučku školu u Rasnu, usudio izići pred roditelje i izreći svoju želju da bi pošao u fratre na Široki Brijeg. Roditeljsko je srce zaigralo pa su želju svoga djeteta samo blagoslovili.

Nakon pučke škole, koju završava u Rasnu 1913. – 1917., dolazi u franjevačko sjemenište i Franjevačku klasičnu gimnaziju na Širokom Brijegu. Prijamni je ispit položio s uspjehom te je na popisu osmorice primljenih u I. razred na Franjevačku klasičnu gimnaziju na Širokom Brijegu i u sjemenište 1917./18. šk. god.³

Zatječemo ga na popisu đaka Prvog gimnazijskog izvješća⁴ u šk. god. 1918./19. u II. razredu gimnazije. U popisu đaka, koji na zahtjev vodstva Provincije 25. rujna 1921. (ur. br. 111/21.) piše ravnatelj gimnazije dr. fra Mato Čuturić,⁵ Ilija je Ćosić šk. god. 1921./22. u V. razredu gimnazije.

U *Ljetopisu* Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu za šk. god. 1922./23.⁶ stoji: »Dana 7. (srpnja, 1923., m. o.) odvede na Humac o. Marijan Zubac Ćosića (Iliju, m. o.) i Višticu (Stanko, m. o.), da stupe u Novicijat.«

Na Humcu je ovu dvojicu mladića, koji su na Širokom Brijegu završili prvih šest razreda gimnazije, dočekaio meštar fra Eugen Tomić st. Dana 9. srpnja 1923. fra Lujo Bubliko, ondašnji provincijal, obukao je Iliju Ćosića s redovničkim imenom

Školovao se u svom rodnom Rasnu, Širokom Brijegu, Mostaru i Strasbourgu. Iako su jugokomunisti zatvorili franjevačke škole na Širokom Brijegu i u Mostaru, nisu uspjeli zaustaviti školovanje franjevaca.

¹ Matica krštenih župe Rasno, sv. I., str. 177., red. broj 156.

² Frano (1885.), Janja (1888.), Iva (1890.), Ivan (1893.), Cvita (1896.), Jozo (1899.), Ilija (1903.) i Grgo (1906.)

³ SP SV 47., folija 271.

⁴ Prvi Izvještaj Franjevačka Velike Gimnazije na Širokom Brijegu. Objavljen na kraju škol. god. 1918. – 1919., Hrvatska tiskara Franj. Provincije, Mostar, 1919.

⁵ SP SV 55., folija 123. – 124. Popis đaka vlastoručno je potpisao ravnatelj o. fra Mato dr. Čuturić.

⁶ Ljetopis franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu (1919. – 1935.), šk. god. 1922./23., str. 24. – 36.

Autoportret, 1963.

fra Mirko. S njim je obukao i Stanka Višticu koji je uzeo redovničko ime fra Serafin.⁷

Nakon svršenog novicijata na Humcu, fra Mirko polaže prve jednostavne zavjete te se vraća na Široki Brijeg da bi završio VII. i VIII. ra-

zred gimnazije. Šk. god. 1924./25. fra Mirko je u VII. razredu gimnazije⁸, a šk. god. 1925./26., u VIII.⁹

U šk. god. 1926./27. bila su dva maturalna ispita: prvi u jesenskom roku, dakle s početka šk. god., a drugi u ljetnom roku na kraju šk.

god. Jesenski je maturalni ispit počeo 26. rujna održavanjem pismenih ispita. Maturalnom ispitu predsjedava vladin izaslanik Lazar Kondić, ravnatelj mostarske gimnazije. Pismeni ispiti traju do 29. rujna, a za to vrijeme vladin izaslanik Kondić obavlja i inspekcijski nadzor. Usmeni dio maturalnog ispita zakazan je za 1. listopada. Ispitu je, između ostalih, pristupio Ćosić, fra Mirko, i proglašen zrelim.¹⁰

Odmah nakon mature fra Mirko dolazi u Mostar na Franjevačku bogosloviju. Ak. god. 1926./27. završava prvu šk. god., drugu 1927./28. i 1928./29. treću. »U ljetnom semestru šk. 1929./30. g. naknadno je upisano: Ćosić, fra Mirko Sem. VII. – VIII. završio na Teol. Fakultetu u Strassburgu (Francuska).«¹¹ Svečane zavjete fra Mirko polaže u Mostaru 11. srpnja 1927., a za svećenika je zaređen također u Mostaru 23. lipnja 1929. Svoju je mladu sv. misu proslavio u Tomislavgradu 30. lipnja 1929.

Studij teologije i slikarstva u inozemstvu

Na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu od početka je problem s profesorima likovnoga odgoja i gimnastike. Nešto prije fra Mirkove mature, šk. god. 1926./27., 26. rujna – 1. listopada, fra Mate Čuturić, ravnatelj gimnazije, 13. lipnja 1926. Upravi Provincije šalje dopis: »Kod podjele sati za novu školsku godinu malo da nije došlo kod profesorskoga zbora do neugodnosti zbog crtanja. Direkcija je morala npr. grčki i latinski davati nestručnjacima, a stručnjaku od tih nauka

⁷ ROBERT JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2009., str. 149.

⁸ Curia Provinciae Hercegovinae O. F. M. Num 277/1924. Tabula, Mostar, 26. travnja 1924.

⁹ Curia provinciae Hercegovinae O. F. M., Num. 238/1926., Mostar, 23. travnja 1926.

¹⁰ FRA ANTE MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu, II.*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2011., str. 204.

¹¹ PAVAO KNEZOVIĆ, *Studij bogoslovije u Hercegovačkoj franjevačkoj provincije 1860. – 1945.*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2012., str. 830.

predati crtanje. Proforski zbor predbacuje direkciji, da se za crtanje kod preč. Provincijala nije već davno pobrinula, a direkcija je više puta usmeno pre. Provincijalu tu stvar saopćila. Radi crtanja će i narednih godina biti poteškoća, pa mi je dužnost upozoriti preč. Starješinstvo, da se za taj predmet pobrine. Treba koga za to usposobiti barem godinu dana ili prisiliti u Beču Zupca ili Mikulića, da se malo posvete i toj vještini.«¹² U dopisu se misli na fra Augustina Leopolda Zupca, koji studira fiziku, i fra Vojislava Mikulića, koji studira botaniku i zoologiju. Oni su te studije i završili, osposobili se za profesore, i vratili na Gimnaziju: fra Vojislav za spomenute predmete, a fra Augustin uz dužnost profesora fizike i matematike postaje i ravnatelj hidrocentrale. Problem s održavanjem nastave iz likovne kulture ostaje u Gimnaziji i dalje aktualan. Stoga se provincijal pismeno 11. studenoga 1929. obraća fra Mirku Ćosiću koji je na studiju bogoslovije u Strasbourgu: »Po novom jugoslav. srednjoškolskom zakonu potrebno je, da na svakoj gimnaziji bude profesor crtanja sa svršenom umjetničkom školom. Na molbu i prema predlogu Direkcije naše gimnazije na Širokom Brijegu provincijalno je Starješinstvo zaključilo, da se Vi za tu struku usposobite. Ovim Vam naregujemo, da se odmah, još u ovom semestru, upišete na tamošnju umjetničku školu i da se pripravljate za učitelja crtanja na našoj gimnaziji na Š. Br. U isto vrijeme učite i upisujete, ako bude moguće i muziku, da mognete predavati i pjevanje. Prilaže Vam se prilog Obveznice, koju potpišite i povratite Provincijalatu.«¹³ A obveznica glasi: »Potpisa-

ni izjavljuje, da se po odredbi mnog. P. provincijalnog Starješinstva rado prima umjetničkoga študija za profesora crtanja, te se obvezuje, da će sa svoje strane prema dispoziciji zakonitih redovničkih Starješina 12 godina savjesno vršiti službu profesora crtanja na franjevačkoj gimnaziji na Širokom Brijegu. Strasbourg, 14. novembra 1929.«¹⁴ Fra Mirko, student teologije u Strasbourgu, 14. studenoga 1929. potpisuje strojopisanu obveznicu uz vlastoručno dopisanu rečenicu: »Gornju Obveznicu vrlo rado potpisujem, ako će me mp. prov. Starješinstvo poslati, da predmet svršim i za stvar se usposobim. Fra Mirko Ćosić, student teologije.«¹⁵ Fra Mirku je još u svježem sjećanju problem s profesorom crtanja iz njegovih školskih dana i vremena njegove mature. U jednom dopisu Upravi veli da ne bi želio biti tek puki učitelj crtanja, već »umjetnik«. Završava studij slikarstva na likovnoj akademiji u Zagrebu, s tim da je umjetnost učio i u Strasbourgu i Münchenu. Godine 1935. dolazi na širokobriješku gimnaziju i tu predaje crtanje i povijest umjetnosti.

Fra Mirko Ćosić, profesor na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu

Šk. god. 1935./36. na Gimnaziju dolazi fra Mirko i počinje ispunjati

svoju »obveznicu« potpisanu Provinciji za vrijeme studija. »U odnosu na prošlu godinu novi su profesori: o. fra Mile Leko, koji je ujedno i tajnik gimnazije, fra Miroslav Ćosić, koji je u Münchenu pa u Zagrebu studirao slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti ...«¹⁶ Fra Mirko je započeo kao suplent predavač.

Pod a) predaje umjetnost s poviješću u VIII. razredu dva sata tjedno, a pod b) crtanje u I. a, I. b i u II. razredu po dva sata. No iz rasporeda za šk. god. 1935./36. vidimo da je predavao i francuski II. i III. razredu po tri sata tjedno. Te je godine razredni starješina I. a razreda, a tjedno ima 14 sati školske nastave. Spomenuto potvrđuje i dopis ravnatelja Gimnazije fra Dominika Mandića Ministarstvu prosvjete u Beogradu: »...Primjećujem da sam umjetnost, crtanje i pisanje dodijelio o. fra Mirku Ćosiću, koji je u junu o. g. s odlikom diplomirao na Umjetničkoj akademiji u Zagrebu ...«¹⁷ Ministarstvo prosvjete svojom odlukom postavlja fra Mirka za profesora: »16 XII Sn 48074 Ministarstvo prosvjete postavlja o. fra Miroslava Ćosića za suplenta povijesti umjetnosti i crtanja.«¹⁸

Šk. god. 1936./37. fra Mirko je razredni starješina II. razreda, a predaje crtanje u I. i II. razredu šest sati tjedno, pisanje u I. a i I. b po dva sata, vjeronauk u III. razredu dva sata, povijest u II. razredu (umjesto fra Ljudevita Vege, m. o.) dva sata i u VIII. razredu dva sata umjetnost.

Nije htio biti samo profesor crtanja, nego pravi umjetnik. Danas vidimo da je imao pravo.

¹² SP SV 69., folija 189.

¹³ SP SV 80., folija 273., Provincijalat pod ur. br. 1084./29., 11. studenoga 1929., poštovanom o. fra Mirku Ćosiću, franjevcu u Strasbourgu.

¹⁴ SP SV 80., folija 300.

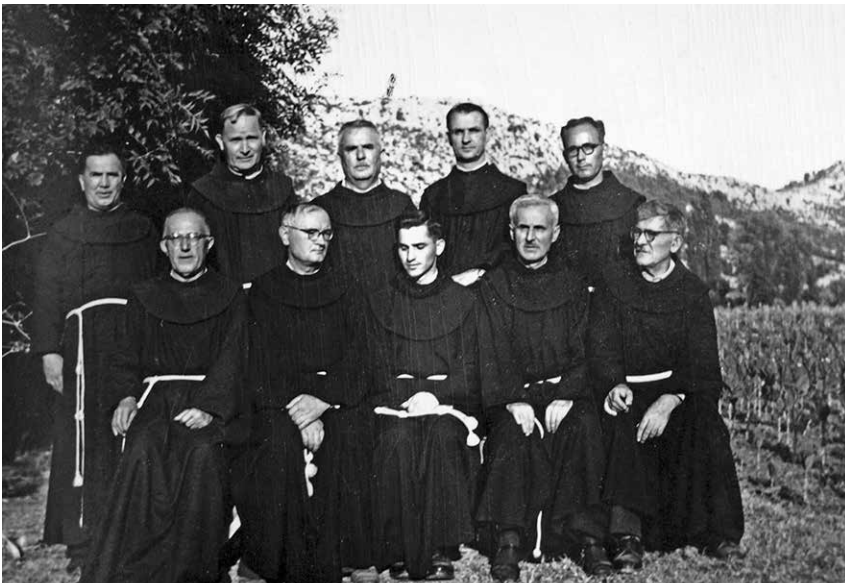
¹⁵ Isto.

¹⁶ FRA ANTE MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu, III.*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2012., str. 11.

¹⁷ Isto, str. 12.

¹⁸ Isto, str. 47.

Na mladoj misi fra Rade Dragičevića, Studenci, 24. kolovoza 1958.

Tjedno ima 16 sati školske nastave.¹⁹ Fra Mirko je te godine u Gimnaziji držao i stručno predavanje iz svoga predmeta: »Ćosić O. M. 6/II. u VIII r. iz umjetnosti: Mletačka škola rane renesanse.«²⁰ Ministarstvu prosvjete u Beogradu ravnatelj gimnazije fra Dominik Mandić objašnjava dodjelu predmeta vjeronauka fra Mirku Ćosiću: »Kod podjele predmeta na nastavnike Direkcija je predmete dodijelila osposobljenim nastavnicima. Jedino primjećujem da O. Ćosić predaje Liturgiku u III r., jer je taj predmet aplicirana crkvena umjetnost i spada na umjetnika koliko i na teologa. O. Ćosić već dvije godine na zadovoljstvo predaje taj predmet. Prije Umjetničke akademije O. je Ćosić svršio teologiju u Strasburgu i ima ovlaštenje da vrši sve svećeničke službe, pa i obuku vjere u školama.«²¹

U šk. god. 1937./38. fra Mirko je razrednik III. razredu i čuvar je gimnazijske crtačke zbirke. Predaje

iste predmete kao i prošle godine. U gimnazijskom *Ljetopisu* stoji: »23 i 24 V (1938. m. o.) kružna ekskurzija III r.: Imotski – Omiš – Split – Sinj – Lijevno – Duvno – Š. Brijeg. Učenici su putovali autobusom pod vodstvom razrednika O. fra Mirka Ćosića.«²² Nekoliko dana poslije u *Ljetopisu* stoji: »27 V ekskurzija učenika V i VI r. u Sarajevo pod vodstvom nastavnika O. fra Vojislava Mikulića i O. fra M. Ćosića te I r. u Konjic pod vodstvom Dra fra Branka Marića.«²³

*Školske godine 1938./39. fra Mirko je razrednik I. b razredu i čuvar je crtačke zbirke. Predaje iste predmete, a tjedno ima 18 sati nastave. Te je godine fra Mirko polagao profesorski ispit. »Zbog polaganja profesorskog ispita neki su profesori bili odsutni tijekom školske godine: fra Mirko Ćosić od 10. rujna do 27. listopada 1939.«²⁴ U gimnazijskom *Ljetopisu* stoji: »24 X (1939. m. o.) položio je profesorski ispit nastavnik crtanja ove gimnazije O. M. Ćosić, suplent.«²⁵*

Šk. god. 1939./40. fra Mirko je već petu godinu na Gimnaziji, suplent je s položenim profesorskim ispitom za umjetnost s poviješću i crtanje, razrednik je II. b razredu, čuvar je crtačke zbirke i tjedno ima osamnaest sati školske nastave.

Sljedeće šk. god. 1940./41. fra Mirko je razrednik V. razreda i čuvar je crtačke zbirke. Crtanje predaje I. a i I. b razredu četiri sata, pisanje I. a i I. b pet sati, povijest I. a i I. b četiri sata i V. razredu tri sata te dva sata umjetnost u VIII. razredu. Tjedno ima 21 sat školske nastave.

Školske godine 1941./42. razrednik je V. razredu, čuvar je crtačke zbirke, crtanje predaje u I. razredu dva sata, četiri sata u II. a i b razredu, jedan sat pisanja u I. razredu, dva sata umjetnosti u VIII. razredu, dva sata povijesti u II. a i četiri sata vjeronauka u III. a i b razredu. Tjedno ima petnaest sati školske nastave.

Šk. god. 1942./43. nije razrednik nijednom razredu, čuvar je crtačke zbirke, a predaje crtanje u I. i II. razredu po dva sata, jedan sat pisanja u I. razredu, jedan sat umjetnosti u VIII. razredu, dva sata povijest u II. razredu i četiri sata vjeronauka u III. a i b razredu. Tjedno ukupno održava petnaest sati školske nastave.

Dolazi šk. god. 1943./44. To je posljednja završena godina na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu. Fra Mirko je te godine čuvar crtačke zbirke. Na Gimnaziji je već devetu godinu. U prvom razredu predaje jedan sat pisanje, po dva sata crtanje u I. i II. razredu, u VIII. razredu jedan sat umjetnosti i dva povijesti u II. razredu i tri sata u V. razredu. Tjedno ima jedanaest sati školske nastave.²⁶

¹⁹ *Isto*, str. 52.

²⁰ *Isto*, str. 56.

²¹ *Isto*, str. 111.

²² *Isto*, str. 148.

²³ *Isto*, str. 148.

²⁴ *Isto*, str. 208.

²⁵ *Isto*, str. 245.

²⁶ *Isto*, str. 373.

Šk. god. 1944./45. pokrenuta je zahvaljujući želji i volji provincijala fra Lea Petrovića i profesorskoga zbora, no nikada nije završena jer su je jugokomunisti ugušili u krvi. Fra Mirko je nazočio profesorskoj sjednici 30. srpnja 1944. na Širokom Brijegu, na kojoj je uz profesore bio i provincijal fra Leo Petrović.²⁷

I prije dolaska na Široki Brijeg, za vrijeme svoga studija umjetnosti u Zagrebu, fra Mirko je djelatno sudjelovao u provincijskim projektima što je razvidno iz gimnazijskog *Ljetopisa*: »1932. 9/10. (nedjelja) dolazio na Brijeg s autom iz Zgba Zvonko Standuar s inž. Hintererom i st. ing. Kučićem i fra Mirkom Ćosićem. S provincijalom godio postavljanje vodovoda za konvikt Standuar.«²⁸ »1933. 15/VII. došli iz Duvna arh. Podhorsky i fra Mirko Ćosić. Iz Mostara došli na Brijeg provincijal, fra David, Augustin i Dobroslav. 21/VII. otišli u Mostar arh. Podhorsky i fra Mirko Ćosić s jutarnjom poštom.«²⁹

Fra Mirkov život i djelovanje nakon Drugog svjetskog rata do smrti

O fra Mirkovu životu nakon Drugoga svjetskog rata piše ondašnji provincijal fra Rufin Šilić: »Fra Mirko je prvi došao na opustjelo ognjište širokobriješke familije, radeći među narodom. Upravo je zato bio cijenjen i voljen i od braće i od naroda toga kraja. Od travnja do prosinca 1945. bio je gvardijan i župnik na Širokom Brijegu. Od tada do 1953. proboravio je u Zenici. Vrativši se među braću, u krilo svoje zajednice, bio je neko vrijeme u Mostaru, pa na

Na jednom od dušobrižničkih pohoda

Humcu, onda opet iste 1953. u Mostaru, gdje je od 1954. do 1955. bio samostanski vikar. Potom je otišao u Čapljinu, a od 1956. je premješten na Široki Brijeg, tu maticu hercegovačkog franjevaštva iz koje su izvirali svi potočići fra Mirkova nadahnuća za sliku života i život slike i u koju je uvrla bujica njegovog bogatog života. Umro je 17. srpnja 1967. u mostarskoj bolnici a pokopan na Mekovcu. (...) Fra Mirko je pokopan u zajedničkoj grobnici braće na Širokom Brijegu. Na posljednji ispraćaj otpratilo ga je više od 50 braće svećenika i veliko mnoštvo naroda. Sprovod je vodio p. o. fra Bonicije Rupčić, kustos provincije, i u ime prisutnih oprostio se od njega toplim riječima, evocirajući njegov lik kao svećenika, profesora i redovnika.«³⁰

O tom razdoblju fra Mirkova života u monografiji »Fra Mirko Ćosić« stoji: »1945. 6. veljače (ili dan-dva ranije) otišao u Buhovo, prolazeći kroz borbene položaje dviju

vojska, da bi duhovno opremio bolesnika, nakon čega se sklonio kod župnika u Rasnu. Vratio se za koji dan i zatekao poubijane fratre, a crkvu, samostan, gimnaziju i konvikt opustošene. Kraće vrijeme boravio, kao podstanar, u kući časnih sestara na Lištici. Od travnja do prosinca bio je gvardijan na Širokom Brijegu.«³¹

U spomenutoj sveobuhvatnoj monografiji o fra Mirku Ćosiću i njegovu umjetničkom opusu u *Popisu dostupnih slika*³² fra Vendelin Karačić navodi osamdeset i jedno (81) njegovo djelo. Najstarija godina u signaturi je 1932. *Studija za vilu*, olovka i pastel/papir, 32x34,5 cm. Zadnje njegovo djelo prema tom popisu je iz 1967., dakle, godine njegove smrti, *Portret Dragice i Stipe Čuljka*, akvarel/papir, 27,2x37,5 cm, sign. d.d.k.: O. M. Ćosić.

Fra Mirko je u svojoj *Obveznici* Provincijalatu obećao dvanaest (12) godina predavati crtanje i povijest umjetnosti na Franjevačkoj klasič-

²⁷ Isto, str. 407.

²⁸ Isto, str. 591.

²⁹ Isto, str. 602.

³⁰ Obavijesti provincijalata, 1967.

³¹ FRA VENDELIN KARAČIĆ, *Fra Mirko Ćosić*, Muzej i Franjevačka galerija Široki Brijeg, Široki Brijeg – Mostar, 2004., str. 21.

³² Isto, str. 37. – 38.

noj gimnaziji na Širokom Brijegu. Ispunio je deset godina, ali je krvavi pir partizana na Širokom Brijegu spriječio potpuno ispunjenje njegova obećanja. No, cijeli je svoj život ostao istinski umjetnik, slikar. Tiho i skromno franjevaštvo ovoga dobrog bratra našlo je u umjetničkom svoj izričaj, a njegov je umjetnički

opus prožeo duh njegova serafskoga oca. I kad se vratio iz komunističkoga kazamata iz Zenice 1956. slika u Gorici u prigodi 100. obljetnice stare crkve dvije freske: *Isus blagosliva djeću* i *Suze sina razmetnoga*. Do svoga konca druži se sa štafelajem i kistom. Hercegovačka franjevačka provincija čuva njegov zavidni opus kao iskreno

sjećanje na svog prvog školovanog akademskog umjetnika slikara.

Nejasnim ostaje toliko toga povezanoga s tim krvavim godinama, to vrijeme pokolja fratara na Širokom Brijegu. Fra Mirko je jedan od rijetkih koji ga je preživio jer je, kako navedosmo, u tom trenutku bio izočan. ✍

ŠTO ZNAČI PENTAGRAM, A ŠTO KRIŽ OKO VRATA?*

Evo baš sad pročitah članak o pentagramu i posebno mi je zapeo za oko onaj dio gdje kažete da je pentagram u srednjem vijeku predstavljao pet Isusovih rana. Zato me zanima vaše mišljenje o tome da netko (ja?) nosi pentagram, jer on predstavlja pet Isusovih rana. Možete li malo obrazložiti svoj odgovor: ako da, zašto; ako ne, zašto ne?

Čitateljica

Vaše pitanje postavljeno elektroničkom poštom vjerojatno je reakcija na jedan od odgovora ponuđenih u rubrici »Naši razgovori«, jer se vjernicima češće postavljaju pitanja o raznim simbolima i »ukrasima« koji zamjenjuju tradicionalni križ na zidovima ili oko vrata. U sekulariziranom društvu, koje je spremno križ »prognati« iz javnoga prostora, ne treba se čuditi takvome gibanju ili »trendu« koji bi se – na neki način, osobito u supkulturnim skupinama – mogao smatrati i pomodnim, a kod nekih je skupina mladih vjerojatno riječ o želji za poistovjećivanjem sa skupinom kojoj pripadaju. No, ponekad je riječ i o buntu, o svojevrsnome prosvjedu.

Pentagram koji spominjete pretkršćanski je znak i vjerujemo da znate kako je kršćanstvo od svojih početaka, evangelizirajući kulturu, pokušavalo kristijanizirati – gdje je to bilo moguće i kako bi zapravo ljudima svih kultura pokazalo kako je i cijeli njihov život obuhvaćen Božjim promislom – simbole pojedinih kultura. Nije onda nikakvo čudo da se i antički simbol – pentagram – u kršćanskoj simbolici tumačio kao simbol vječnosti, Presvetoga Trojstva ili – kako pišete – kao simbol pet Isusovih rana. No, pentagram je kroz povijest ponovno poprimio mnogo poganskih, pa i sotonskih značenja i teško da ga danas itko »uobičajenoga znanja« više povezuje s Kristom, posebno ne s njegovom mukom i njegovih pet rana.

Iz Vašega kratkog pitanja ne možemo zaključiti koji je motiv i koja je Vaša nakana: Zašto biste željeli nositi pentagram, a ne križ oko vrata? Što biste isticanjem pentagrama – koji u današnjem društvu i današnjoj kulturi, dakle, ne asocira ni na pet Isusovih rana, ni na kršćanstvo – željeli zapravo poručiti? Najizvorniji i najizravniji simbol svjedočenja kršćanstva je križ i uvjereni smo da za tu tvrdnju ne trebate nikakvih dodatnih objašnjenja. Taj znak križa činimo na početku svake molitve, pred njim se molimo, činimo ga kad ulazimo u crkvu i kada iz nje odlazimo, na početku i na kraju mise, pa je rasprava o »mogućoj alternativi« između nošenja križa ili pentagrama oko vrata zapravo – bespredmetna.

No, nažalost, nije bespredmetno govoriti o tome da pentagramu neki pripisuju magične moći i svojstva, pa se u tom slučaju bez oklijevanja može govoriti o praznovjerju, koje je nedopušteno i grijeh, a o kojemu smo pisali u prošlom broju (GK 13/2008.). Našim upozorenjima želimo istaknuti da se u nekim »simbolima – kao što su pentagram koji spominjete, križ okrenut naopačke, broj 666 – i u drugim znakovima prepoznaje sotonska simbolika. Dobro je upozoravati na tu moguću povezanost i ne miriti se s njom, kao da je baš svejedno što to "nosimo oko vrata" i kakvi su to simboli s kojima se povezujemo, jer sotonino djelovanje nije baš uvijek lako spoznati, ali je o njemu važno voditi računa, jer svaki čovjek ima iskustvo slabosti i grješnosti na koje ga navodi sotonina«. Smatramo da kršćani i na izvanjski način moraju svjedočiti svoje kršćanstvo, svoju pripadnost Bogu i Crkvi, pa i za Vas vrijedi preporuka: »Ako ste vjernica, onda nema razloga nositi pentagram oko vrata, već nosite znak Kristove ljubavi – križ.« ✍

* *Glas Koncila*, 14 (1763), Zagreb, 6. travnja 2008., str. 24. Članak prenosimo u izvornom obliku.

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«, VIII., 2 (15),
Široki Brijeg, 2015. , srpanj – prosinac, 2015.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Zaključenje broja: 25. lipnja

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki
Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...
(s naznakom za Vicepostulaturu i za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna
Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Pred nama je 15. broj ovoga našega glasila. Zacijelo razlog za malo slavije, ali ostavit ćemo to za neku drugu priliku. Sada nam je zauzeto raditi da se istina o prošlim vremenima konačno probije u našu javnost.

Mislimo da je to razumljivo samo po sebi? Ma nije! Čak ni tamo gdje smo nazgled mi sami sa sobom. Umjesto zanosa da se sve to istraži, događa se da se odmahuje rukom i kaže kako još nije sazrijelo vrijeme. A kada bi to bajno vrijeme trebalo sazrijeti? Takvi na to ne odgovaraju. No, mi možemo dotičnima reći da na taj način oni ponovo ubijaju već ubijene žrtve. Zvuči oporo i para uši, ali je istina. Treba se zaista nad svime time zamisliti.

Krivci smo ako dopustimo da jugokomunistička istina bude jedina istina koja će progovarati o našim pobijenima. Ne treba to biti ni neka naša istina. Neka to bude istina koja će odgovarati onomu što se zaista dogodilo. Tek tada će se određeni vjerojatno pokajati, oni koji nisu oprostili, to će vjerojatno također učiniti. Jugokomunistička suza nije nimalo vrjednija od suze njihovih žrtava.

U slučaju pobijenih hercegovačkih franjevac istina izgleda i ovako. Fra Leo Petrović, provincijal, štitio je u Mostaru obitelji jugokomunističkih pristaša i njihovih simpatizera, štitio je Židove i Srbe. Imamo svjedočanstva o tome i objavit ćemo ih u nekom od sljedećih brojeva *Stopama pobijenih*. Unatoč tomu, i mnogočemu sličnom, jugokomunisti su

ga ubili i do dana današnjega proglašuju ga fašistom. Smeta im i mrtav jer je volio svoj narod, svoju vjeru i sve druge narode. Dobro je to shvatio Europski parlament pa je komunizam proglasio totalitarnom ideologijom, jednako kao i nacionalsocijalizam i fašizam.

Živjeti nam je od istine koja oslobađa. Shvaća to i Hrvatski narodni sabor (HNS) BiH pa je još više podupro Odjel za Drugi svjetski i Domovinski rat. A on predstavlja koordinaciju dosad devet ustrojenih povjerenstava po općinama koja se trude iznijeti na svjetlo dana pravu istinu o Drugom svjetskom ratu i poraću. Još je mnogo ljudskih kostiju razasutih kojekuda po našoj domovini. I kao ljudi i kao kršćani trebamo ih dostojno pokopati i čuvati spomen na njih.

Mi ovdje na Širokom Brijegu, i drugdje, nastojimo obilježiti i spriječiti propadanje mjesta na kojima su ubijena naša franjevačka braća. Trenutno smo se malo više usredotočili na ratno sklonište, o čemu možete čitati u ovome broju. Hvala svima koji nam u tome pomažu na različite načine. Jedan je od njih da nam se daruje i klesani kamen, što također navodimo, a pritom kažu da im je to čast. Svjesni su, dakle, što se i zbog čega dogodilo.

Razmišljajmo pravilno, molimo se i onda će sve biti drukčije. Do sljedećeg broja neka vam je

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Glas o znakovima	43
Povijesne okolnosti	22	Odjek u umjetnosti	44
Povjerenstva	25	Nagradni natječaj	45
Stratišta	26	Utamničeni	49
Pobijeni	30	Podsjetnik	51
Glas o mučeništvu	37	Razgovor	57